

8^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»

Αθήνα, 10-12 Νοεμβρίου 2011

Σάββατο, 12 Νοεμβρίου 2011, 17:00-19:00

Ανοικτή συζήτηση:

Επιστημονική ορολογία και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ)

Συντονίστρια: **Μαρίνα Πανταζίδου**, επίκ. καθηγήτρια Σχολής Πολιτικών Μηχανικών, ΕΜΠ

Συνομιλητές: **Αθανάσιος Δρίτσας**, καρδιολόγος, Ωνάσειο Καρδιολογικό Κέντρο, συνθέτης
Μιχάλης Μείμαρης, καθηγητής Τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ, ΕΚΠΑ
Γιάννης Ριζόπουλος, δημοσιογράφος, Pathfinder Technολογείν
Μενέλαος Σωτηρίου, μαθηματικός, Γενικός Γραμματέας Science View
Μάχη Τράτσα, δημοσιογράφος, Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ

3

Γιάννης Ριζόπουλος, δημοσιογράφος, *Pathfinder Technολογείν*

Μια ζωή μεσ' στις αράδες...

Με ιδιαίτερη χαρά αποδέχτηκα αυτή την πρόσκληση-πρόκληση για τη συμμετοχή μου σ' αυτή την ανοικτή συζήτηση με θέμα «Επιστημονική ορολογία & ΜΜΕ», αν και στη δική μου περίπτωση, το Επιστημονική μάλλον θα πρέπει να γίνει «Τεχνολογική», καθώς αυτός είναι ο κλάδος στον οποίο θητεύω ως δημοσιογράφος, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν έκανα συχνά «παρασπονδίες» θεραπεύοντας και άλλα αντικείμενα, στη διάρκεια μιας καριέρας που κοντεύει να κλείσει 40 χρόνια...

Μια ζωή μεσ' στις αράδες, λοιπόν, πρώτα στον έντυπο Τύπο, σχεδόν εξαρχής στο μεγάλο σχολειό της «Καθημερινής», και παράλληλα σε πλήθος περιοδικά (ευτυχώς, όλα σε τομείς και αντικείμενα που αγαπούσα), για να ακολουθήσουν το ραδιόφωνο, η τηλεόραση και, τα τελευταία πέντε χρόνια, το Διαδίκτυο. Κι όπως θα περίμενε κανείς, πολλά έχουν δει τα μάτια μου όλα αυτά τα χρόνια. Βλέπετε, ο ίδιος πάντα πίστευα –κι όσο μου επέτρεπαν οι δυνάμεις μου, το έκανα πράξη– ότι έχουμε καθήκον και υποχρέωση να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους, το σωστό όνομά τους.

Κι αυτό δεν ήταν πάντα εύκολο, πιστέψτε με! Όταν ξεκινούσα, «μειράκιον ερετρικόν», φοιτητής ακόμα της Ανωτέρας Ηλεκτρονικών, στις αρχές της δεκαετίας του '70, να γράφω στο περιοδικό 'Ηχος & Hi-Fi –αυτή ήταν η πρώτη μου δουλειά, που έμελλε να αλλάξει και το ρου της ζωής μου– εγώ και οι συνάδελφοί μου βρεθήκαμε για πρώτη φορά αντιμέτωποι με την ανάγκη να «χτίσουμε» σχεδόν εκ θεμελίων μια καινούρια (ανύπαρκτη ως τότε στη χώρα μας) ενότητα τεχνολογικών όρων, στο χώρο του ήχου και της εικόνας.

Είχαμε σαν «μαγιά» τις ξένες ονομασίες, συνήθως αγγλικές (άλλωστε, ξένα περιοδικά πάνω στο συγκεκριμένο αντικείμενο διαβάζαμε ως τότε, το What Hi-Fi, το Stereo Review κι άλλα παρόμοια) κι έτσι, σιγά-σιγά, ξεκινήσαμε να βρούμε και να καθιερώσουμε τους όρους που χρησιμοποιούνται έκτοτε. Γράφαμε για ηχεία, ραδιοεισχυτές, δέκτες, κεφαλές, σύνθετες αντιστάσεις, ολικές παραμορφώσεις, λόγους σήματος προς θόρυβο, ομοαξονικά καλώδια, ακροδέκτες και πολλά άλλα τέτοια, που ίσως σήμερα –στην ψηφιακή εποχή– να θεωρούμε πλέον πεζά και ξεπερασμένα, αλλά τότε μας μάγευαν...

Δυο χρόνια αργότερα, από το '75 και μετά, ήρθε η ώρα της εφημερίδας. Μεγάλο το άλμα από τα ηλεκτρονικά στην αίθουσα σύνταξης και ειδικά για μένα το Διεθνές Τμήμα, μεγάλη και η ανάγκη εξοικείωσης με όρους που δεν τους μαθαίνεις, βέβαια, στο πλαίσιο του Proficiency... Είχε έρθει η ώρα του cabinet (λέξη που και πρόσφατα γνώρισε μια απροσδόκητη επικαιρότητα στη χώρα μας – θυμηθείτε την αναφορά στον cabinet man!), του spokesman και πλήθους άλλων, καθώς το Διεθνές Τμήμα σε μια εφημερίδα ασχολείται, όπως είναι γνωστό, με οτιδήποτε γίνεται εκτός συνόρων, ανεξαρτήτως τομέα, από πολιτική ως φυσικές καταστροφές κι από κάθε λογής τραγωδίες ως τη γέννηση επτάδωμων και την επιτυχή αποκόλληση σιαμαίων!

Σύμμαχός μας, εκείνα τα πέτρινα χρόνια του χειρόγραφου –αρκετά μετά ήρθαν οι γραφομηχανές και μόλις στα μέσα της δεκαετίας του '80 οι πρώτοι υπολογιστές, δεκάδες Apple Macintosh, κάθε γραφείο κι ένας– κάποια κτρινισμένα λεξικά, που δεν μας φώτιζαν τις περισσότερες φορές... Περισσότερη βοήθεια πρόσφερε ο «παλιός» και πιο έμπειρος συνάδελφος. Άλλωστε, εκείνα τα χρόνια, που δεν υπήρχαν ακόμα πανεπιστημιακές σχολές δημοσιογραφίας, ο καθένας κόμιζε στο γραφείο τη δική του παιδεία: πολλοί είχαν σπουδάσει νομικά, πολλοί ξένες φιλολογίες (κυρίως αγγλική και γαλλική), άλλοι οικονομικά, είχαμε έναν φυσικό, έναν μαθηματικό, όλο και κάποια άκρη βρίσκαμε... Υπήρχε, πάντως, τότε που δεν εστιάζαμε ακόμα στα δέντρα, χάνοντας το δάσος, σαν βάση το καλό επίπεδο της εγκύκλιος παιδείας. Ξέραμε γράμματα και διαβάζαμε πολύ – από τους πιο αγαπητούς επισκέπτες της εφημερίδας ήταν τότε οι πλανόδιοι βιβλιοπώλες: τους εξοφλούσαμε με δόσεις, γι' αυτό και το ήξεραν - έρχονταν τη μέρα που πληρωνόμασταν, με ζεστό χρήμα - ακόμα δεν είχε ξεκινήσει η μισθοδοσία στην τράπεζα.

Ήμασταν ακόμα στην εποχή της «πλούσιας» γλώσσας, της γλαφυρής και της πεποικιλμένης, που συνδύαζε την ουσία με τα «στολίδια», που προσέχαμε όχι μόνο τι γράφαμε, αλλά και πώς το γράφαμε. Που δεν μας επηρέαζε η τηλεόραση (έτσι κι αλλιώς, είχαμε μόνον έναν δέκτη σ' όλο τον όροφο), αλλά –αντίθετα– την επηρεάζαμε εμείς, με τον τρόπο που γράφαμε, που ψάχναμε και επαληθεύαμε την ακρίβεια μιας είδησης. Έτσι κι αλλιώς, το άλλο πρωί, όλες οι εφημερίδες την ίδια ώρα θα έβγαιναν –αν υπήρχε ανταγωνισμός, αυτός θα φαινόταν στην πληρότητα και την ακρίβεια της είδησης, στην ευθυβολία του σχολίου και στον πλούτο των νέων που κόμιζε κάθε φύλλο.

Όμως, η τεχνολογία –παρότι δεν ήταν πια βασικό αντικείμενο της δουλειάς μου– εξακολουθούσε να με μαγνητίζει και να αποτελεί –λόγω παιδείας, προφανώς– προσωπικό ενδιαφέρον μου, που εκδηλωνόταν μέσα από συνεργασίες σε περιοδικά. Στις αρχές της δεκαετίας του '90, η είσοδος των προσωπικών υπολογιστών σε κάθε σπίτι, μου επεφύλασσε μια νέα πρόκληση, η οποία εκδηλώθηκε με συμμετοχή στη μικρή, μικτή (καθώς περιλάμβανε μεταφραστές, μηχανικούς και δημοσιογράφο – την αφεντιά μου) ομάδα, η οποία ανέλαβε να υλοποιήσει τη μεταγλώττιση και προσαρμογή από τα αγγλικά στα ελληνικά της ορολογίας του Office, της γνωστής και μη εξαιρεταίας σουίτας βασικών χρηστικών εφαρμογών της Microsoft.

Επί μήνες πολλούς, δίνονταν ομηρικές μάχες στην ολομέλεια της ομάδας που συνεδρίαζε μια ή δυο φορές κάθε εβδομάδα, προκειμένου να καταλήξουμε στο πώς θα απο/δίδαμε τον έναν ή τον άλλο όρο. Τότε προέκυψαν η Αποκοπή, η Επικόλληση, τα Ενεργά Κελλιά, οι διάφορες Γραμμές Εργαλείων, τα Βέλη και τα διπλά «κλικ» (αυτό δεν μπορέσαμε να καταλήξουμε, τότε, πώς πρέπει να αποδοθεί κι έμεινε έτσι! – μια άλλη έννοια, που επίσης έμεινε, ήταν το menu)

Με τα χρόνια, πολλοί άλλοι τεχνολογικοί όροι έκαναν την εμφάνισή τους, καθώς οι εξελίξεις στο συγκεκριμένο τομέα είναι ραγδαίες κι αυτό δεν αποτελεί σχήμα λόγου – πλήθος βιβλία γράφτηκαν, μέθοδοι εμφανίστηκαν, γλωσσάρια εκδόθηκαν και βρήκαν το δρόμο τους στα σπίτια μας. Όμως, η γλώσσα μας στο συνολό της και στην τεχνολογία ειδικότερα, φτωχαίνει. Ακούω τα παιδιά μου (18 χρόνων ο ένας και 15 ο άλλος) να μιλάνε κι έχω την αίσθηση πως το λεξιλόγιό τους είναι μεν σωστό, αλλά περιορισμένο. Το ίδιο και χειρότερο συμβαίνει και με τους φίλους τους – αυτοί κάνουν και λάθη: άλλα θέλουν να πουν κι άλλα λένε...

Όσο για την τεχνολογία, βατερλώ! Ακούω εξαιρετους κατά τα άλλα μηχανικούς και προγραμματιστές να μιλάνε και... μου ανεβαίνει το αίμα στο κεφάλι! Δυο στις τρεις λέξεις που λένε είναι αγγλικές – τα ελληνικά χρησιμοποιούνται μόνο ως συνδετικό, πχ. του έκανα request, lol, κλπ, ενώ τα γκρίκλις δίνουν και παίρνουν, αφού κάμποσα κινητά –παρότι «έξυπνα»– δεν υποστηρίζουν ελληνικά, έστω κι αν πωλούνται στην Ελλάδα και απευθύνονται σε Έλληνες!

Πότε-πότε, σε στιγμές αυτοκριτικής, μου έρχεται στο νου η γνωστή ρήση του Τζον Κένεντι: «μην κοιτάς τι κάνει η χώρα σου για σένα, σκέψου τις κάνεις εσύ για τη χώρα σου». Παραφράζοντάς την, στην περίπτωσή μας, αναρωτιέμαι δημόσια «τι κάνω εγώ, στο θέμα της σωστής απόδοσης της ορολογίας» τώρα, σήμερα. Δυο οι απαντήσεις: σ' ό,τι αφορά εμένα προσωπικά και τη δουλειά μου, στο Pathfinder τα πέντε τελευταία χρόνια και στην «Ελευθεροτυπία» από το Γενάρη φέτος, προσπαθώ με την ίδια ζέση όπως παλιά, να μην κάνω λάθη σ' ό,τι γράφω ή λέω. Βασανίζω τις λέξεις και τις έννοιες και μάλλον τα καταφέρνω – δεν ακούω παράπονα. Σ' ό,τι αφορά στους άλλους, τους συναδέλφους μου, αν δω κάτι στραβό, το λέω ευθαρσώς και με παρηρησία. Βετεράνος, παππούς, γκουρού... όπως και να με χαρακτηρίσουν, έχω καταλάβει ότι τουλάχιστον με ακούνε! Λίγο το έχετε αυτό;

ΥΓ. Οι μεγάλες εφημερίδες, τα καλά «μαγαζιά» που λέμε στη γλώσσα μας, δεν είναι πάντως, άμοιρα ευθυνών – στο «Βήμα» του περασμένου Σαββάτου αλίευσα τον εξής τίτλο: Δεν θα ασκηθούν κατηγορίες στον Τεξανό δικαστή που ξυλοκόπησε την κόρη του! Και καλά, για τον Τεξανό δικαστή παραγράφηκε το αδίκημα, λόγω παρέλευσης πενταετίας – για τον καθ' ύλην αρμόδιο και τον διορθωτή της σελίδας, πότε θα παραγραφεί το αδίκημα της βάνουσης προσβολής της γλώσσας μας; Οι κατηγορίες προφανώς απαγγέλλονται και ουδόλως ασκούνται. Αυτό το αφήνουμε για τους δικηγόρους!